

EL LLENGUATGE

El tel i el vel

Tots els diccionaris o vocabularis de barbarismes inclouen en els seus repertoris els verbs «empenyar» i «empenyar-se», als quals cal atribuir, certament, aquesta condició, i proposen, com és de llei, a fi de substituir-los, *empenyorar* o *pignorar* per al primer cas, i *entestar-se* o *entossudir-se* per al segon. Cap d'ells, però, no recull l'homònim de «empenyar», és a dir «empanyar», que no hi ha dubte que constitueix també actualment un barbarisme força usual. L'equivalent correcte d'aquest barbarisme, o dit altrament, l'equivalent del verb del castellà «empañar», és *entelar*, que, així com «empañar», té el sentit recte —*entelar un vidre, un mirall*— i el sentit figurat —*entelar la glòria, l'honor, la virtut d'algú*.

El verb *entelar* és un derivat de *tel*, substantiu molt característic i propi del català, que no té cap equivalent exacte en castellà, volem dir, cap que reuneixi els diversos significats amb què podem fer servir la nostra forma *tel*. Només cal veure les nombroses solucions proposades pels diccionaris d'equivalències (català-castellà) per a la traducció al castellà de *tel*: moltes d'elles són mots més aviat poc coneguts i de significat molt especialitzat, i encara cal completar la llista d'equivalències amb perifrasis o frases explicatives relatives a d'altres casos d'aplicació del nostre substantiu. Però malgrat que no sabem veure que enlloc s'estableixi cap relació de significació entre les formes *tel* i *vel*, caldria veure si en castellà, no disposant de cap nom que es pugui equiparar al primer d'aquests dos mots, no recorre a «velo» en alguns casos que nosaltres resoldríem amb aquesta forma tan popular. I,

encara, i això és el que més ens interessa, si entre nosaltres mateix no hi ha qui, deixant-se influir per aquesta manca del castellà, desisteix de l'ús de *tel* en ocasions en què seria plenament adequat, tant en sentit recte —designant certes membranes— com en sentit figurat. És cert que el Diccionari Fabra és el primer a reconèixer a *vel* un sentit figurat, «allò que lieva la visió clara d'una cosa», que no indica per a *tel*. Tanmateix, si l'ús de *tel* aplicat als ulls és un dels més corrents d'aquest mot, no és gens estrany que la frase *un tel als ulls* s'usi per a referir-se a l'ofuscació mental d'algú, a la seva poca perspicàcia o penetració, cosa que s'expressa també per mitjà de la frase *tenir un tel al cervell* (o a l'enteniment).

Albert Jané